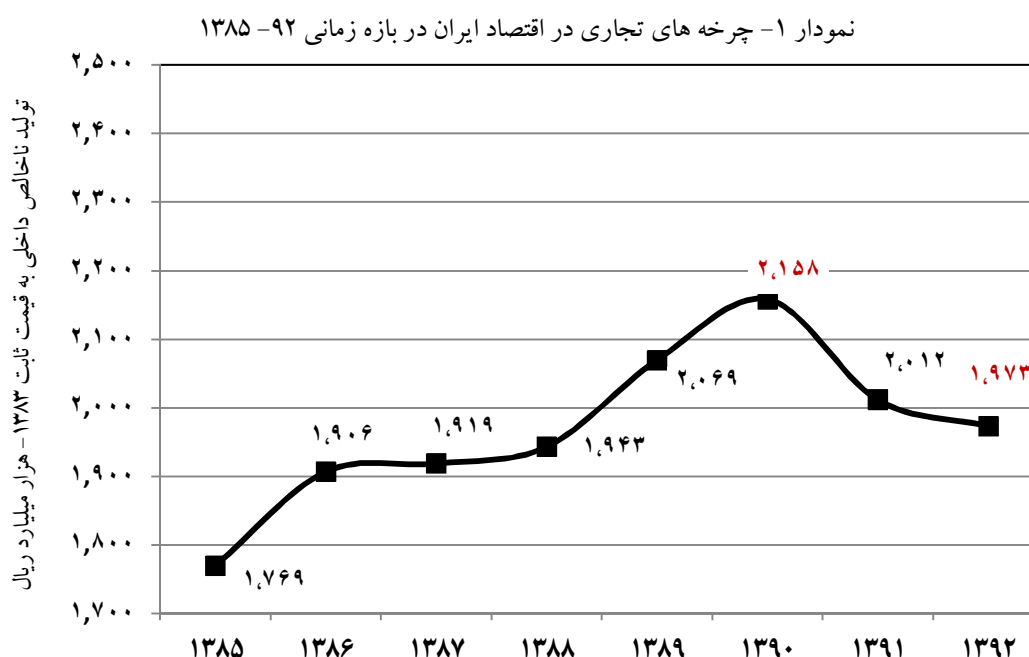

تحولات تولید ناخالص داخلی ایران و اجزاء آن

رشد تولید ناخالص داخلی

اقتصاد ایران از سال ۸۵ تا کنون با دو کاهش چشمگیر در رشد اقتصادی طی سال های ۸۷ و ۹۱ مواجه بوده است. مقایسه عملکرد تولید ناخالص داخلی در فعالیت های مختلف اقتصادی نشان می دهد که رشد منفی بخش کشاورزی و کاهش تولید و صادرات نفت زمینه ساز کاهش قابل توجه نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۸۷ بوده است. جهش منفی چشمگیر و کم سابقه ای نیز در سال ۹۱ روی داد که مهم ترین دلایل آن را می توان در خطاهای سیاست گذاری در سطوح مختلف کشور، نوسانات نرخ ارز و افزایش تحریم های بین المللی جست و جو کرد. نمودار ۱ بیانگر چرخه های تجاری می باشد که طی سال های مذکور در اقتصاد ایران به وجود آمده است. همانطور که در نمودار مذکور مشاهده می شود تولید ناخالص داخلی واقعی کشور در سال ۱۳۹۲ به کمترین مقدار خود طی چهار سال اخیر یعنی ۱۹۷۳ هزار میلیارد ریال رسید.

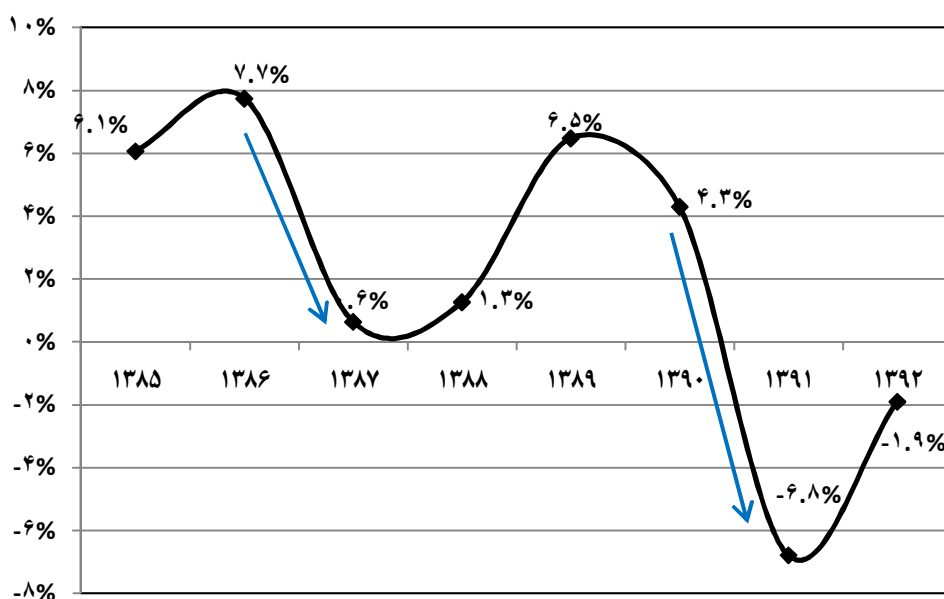
جهش منفی به وجود آمده در رشد اقتصادی ایران در سال ۱۳۹۱، تا اندازه ای بود که نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه از ۴,۳ درصد در سال ۹۰ به ۶,۸- درصد در سال ۹۱ و پس از کند شدن روند مذکور در سال ۱۳۹۲ به منفی ۱,۹ درصد رسید. روند رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بر اساس قیمت های ثابت سال ۸۳) طی سال های ۸۵ تا ۹۲ در نمودار ۲ نشان داده شده است.

منبع: بانک مرکزی

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۲- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳) - درصد

منبع: بانک مرکزی

عملکرد تولید ناخالص داخلی بر حسب اقلام هزینه ای

بر اساس آخرین آمار رسمی بانک مرکزی، بررسی اجزای تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی بر حسب اقلام هزینه ای به قیمت بازار نشان می دهد که در سال ۱۳۹۲ هزینه های مصرفی با ۵۷ درصد بالاترین سهم را در میان اقلام هزینه ای تولید ناخالص داخلی (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳) به خود اختصاص داده است؛ به طوری که هزینه های مصرفی بالغ بر ۱۱۳۴ هزار میلیارد ریال از مجموع ۱۹۸۹ هزار میلیارد ریال هزینه ناخالص داخلی به قیمت بازار را تشکیل داده اند. لازم به ذکر است که بیش از ۸۵ درصد هزینه های مصرفی را مصرف نهایی بخش خصوصی تشکیل می دهد.

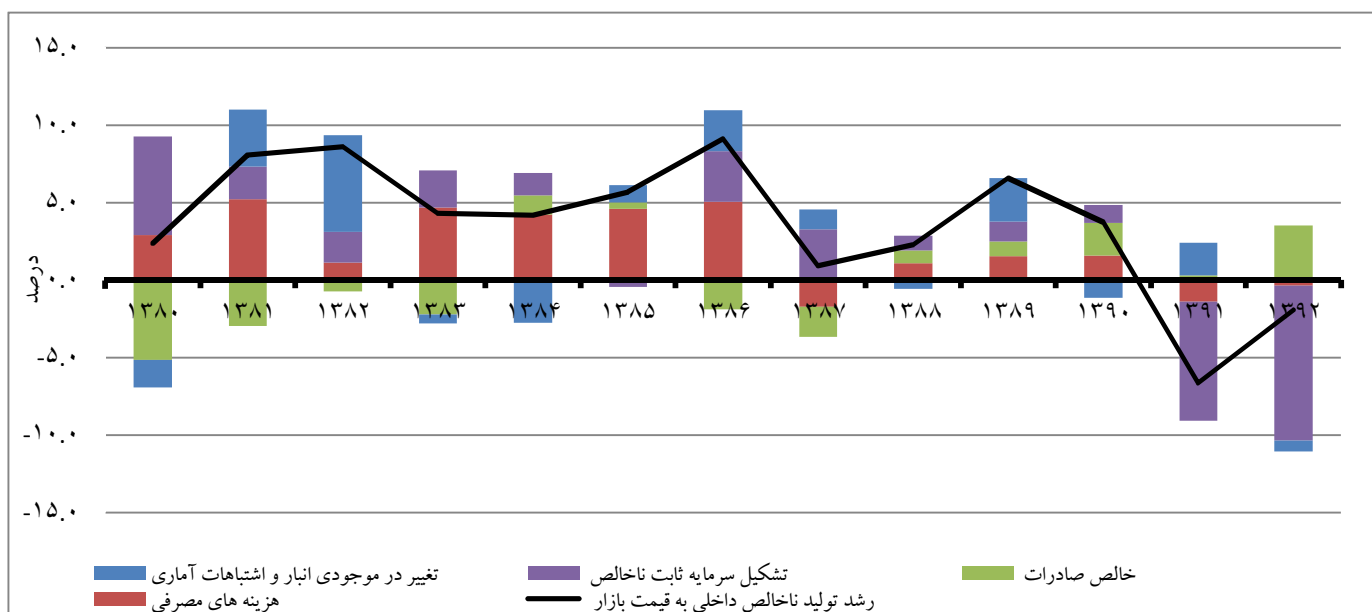
علی رغم بالا بودن سهم هزینه های مصرفی در سال ۱۳۹۲، آنچه بیش از سایر اقلام هزینه ای در رشد تولید ناخالص داخلی اثر مثبت داشته است، خالص صادرات می باشد. هر چند در بازه زمانی مذکور رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار منفی ۱,۹ درصد گزارش شده است، اما نمی توان سهم ۳,۵ واحد درصدی خالص صادرات را در افزایش تولید ناخالص داخلی نادیده گرفت. این بخش با وجود تاثیر مثبتش بر نرخ رشد اقتصادی، تنها حدود ۵ درصد از مجموع تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار را در سال ۱۳۹۲ تشکیل می دهد. در میان اقلام هزینه ای، سرمایه ثابت ناخالص با سهم منفی ۱۰ واحد درصدی بیشترین تاثیر منفی را بر رشد اقتصادی طی سال ۱۳۹۲ داشته است.

توضیحات فوق در نمودار ۳ به وضوح مشاهده می شود. بر اساس این نمودار، در سال ۹۱، کاهش ۳ درصدی خالص صادرات به همراه رشد منفی ۲۳,۸ درصدی سرمایه ثابت ناخالص در این سال منجر به رشد منفی ۶,۶ درصدی تولید ناخالص داخلی شده است. سهم منفی ۷,۷ واحد درصدی سرمایه ثابت ناخالص از رشد اقتصادی منفی ۶,۶ درصدی در سال ۱۳۹۱ تقریباً طی سال های دهه ۸۰ بی سابقه بوده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

کاهش ناگهانی نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۸۷، یکی از موارد قابل توجه در نمودار ۱ می باشد. به نظر می رسد نرخ رشد منفی خالص صادرات در این سال یکی از مهم ترین عوامل اثرگذار بوده است. سهم هزینه های مصرفی نیز از نرخ رشد ۰٫۹ درصدی سال ۸۷ در نمودار ۳ مشاهده می شود. سهم منفی آنها ناشی از کاهش هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی بوده است.

نمودار ۳- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (درصد) و سهم اقلام هزینه از رشد به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

جدول ۱- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (درصد) و سهم اقلام هزینه ای از آن به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

سال	رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار	هزینه های مصرفی	خالص صادرات	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	تغییر در موجودی انبار و اشتباهات آماری
۱۳۸۰	۲.۴	۲.۹	-۵.۱	۶.۳	-۱.۷
۱۳۸۱	۸.۱	۵.۳	-۳.۰	۲.۱	۳.۷
۱۳۸۲	۸.۶	۱.۱	-۰.۷	۲.۰	۶.۲
۱۳۸۳	۴.۳	۴.۷	-۲.۲	۲.۴	-۰.۵
۱۳۸۴	۴.۲	۴.۲	۱.۲	۱.۵	-۲.۷
۱۳۸۵	۵.۷	۴.۶	۰.۴	-۰.۴	۱.۱
۱۳۸۶	۹.۱	۵.۱	-۱.۹	۳.۳	۲.۶
۱۳۸۷	۰.۹	-۱.۷	-۲.۰	۳.۳	۱.۳
۱۳۸۸	۲.۳	۱.۱	۰.۸	۱.۰	-۰.۶
۱۳۸۹	۶.۶	۱.۶	۱.۰	۱.۳	۲.۸
۱۳۹۰	۳.۷	۱.۶	۲.۱	۱.۱	-۱.۱
۱۳۹۱	-۶.۶	-۱.۴	۰.۳	-۷.۷	۲.۱
۱۳۹۲	-۱.۹	-۰.۳	۳.۵	-۱۰.۰	-۰.۶۸

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

معاونت بررسی های اقتصادی

با توجه به نمودار ۳، خالص صادرات چهار سال متوالی طی سال های ۸۳-۸۰، نقش منفی در رشد اقتصادی کشور داشته است؛ پس از آن در سال های ۸۴ و ۸۵ تا حدودی نقش مثبت ایفا می کند، اما مجدداً با سهم نسبتاً قابل توجهی اثر منفی بر تولید ناخالص داخلی می گذارد. به دنبال آن در سال های ۹۱-۸۸ سهمی مثبت در رشد اقتصادی داشته، هر چند این سهم در برخی سال ها مانند سال ۸۸ (۰٫۸ واحد درصد) بسیار ناچیز است. این روند تاجایی ادامه می یابد که در سال ۹۲، با سهم قابل ملاحظه ی ۳٫۵ واحد درصدی خود نقشی مثبت در رشد اقتصادی ایفا می کند.

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در تمامی سال های دهه هشتاد به جز در سال های ۸۵، ۹۱ و ۹۲ تاثیر مثبتی بر رشد تولید ناخالص داخلی کشور داشته است. بالاترین سهم این بخش از کاهش یا افزایش رشد اقتصادی مربوط به سال ۹۱ می شود که در قسمت های قبلی نیز بدان اشاره شد.

مطابق جدول ۱، تنها سالی که در میان سال های دهه ۸۰، کلیه اقلام هزینه ای در رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار نقش مثبت داشته اند، سال ۸۹ می باشد. در این سال، خالص صادرات با ۱ واحد درصد کمترین سهم و تغییرات موجودی انبار (و اشتباهات آماری) با ۲٫۸ واحد درصد بیشترین سهم را در رشد تولید ناخالص داخلی داشته اند.

با توجه به مطالبی که در این قسمت عنوان شد، در اغلب سال های پیش از ۸۷، عامل مسلط بر رشد تولید ناخالص داخلی هزینه های مصرفی بوده اند، اما در سال های پس از آن عامل مسلط تغییر یافته و در اغلب سال ها به تشکیل سرمایه ناخالص و تغییر موجودی انبار تبدیل شده است. در جدول ۱، عامل مسلط در هر سال با رنگ قرمز مشخص شده است.

عملکرد هزینه های مصرفی بر حسب اقلام هزینه ای بخش خصوصی و دولتی

همانطور که در قسمت قبلی نیز اشاره شد، هزینه های مصرفی در برخی سال ها مانند سال های ۸۳-۸۶ عامل مسلط در رشد اقتصادی کشور بوده اند. رشد هزینه های مصرفی تحت تاثیر مصرف نهایی بخش خصوصی و دولتی است.

با توجه به جدول ۲، عامل مسلط در رشد هزینه های مصرفی از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۲ هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی بوده است. در تمامی سال های مذکور، بین روند نوسانی رشد هزینه های مصرفی و سهم بخش خصوصی از رشد آنها، هماهنگی وجود دارد.

نرخ رشد اجزای تشکیل دهنده تقاضای نهایی به جز مصرف بخش دولتی در سال ۹۲ منفی بوده است. رقم مصرف بخش دولتی بیانگر ۱٫۶ رشد در سال ۱۳۹۲ است که با سایر روندهای موجود در اقتصاد سازگاری ندارد.

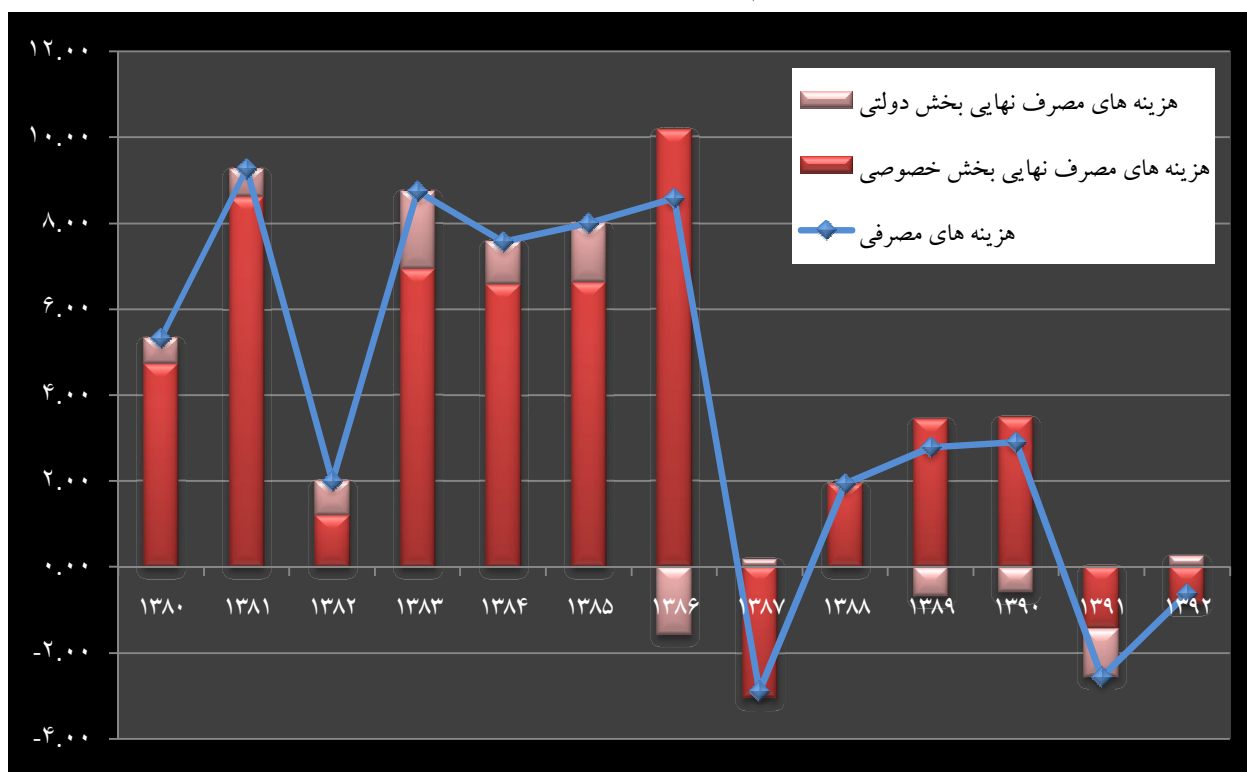
معاونت بررسی های اقتصادی

همانطور که در نمودار ۴ مشاهده می شود، عامل مسلط در رشد هزینه های مصرفی از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۲ هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی بوده است. در تمامی سال های مذکور، میان روند نوسانی رشد هزینه های مصرفی و سهم بخش خصوصی از رشد آنها هماهنگی وجود دارد.

نگاهی به اجزای هزینه مصرفی خانوارهای شهری در سال های ۹۱ و ۹۲ نشان می دهد که نرخ رشد مثبت و بالای هزینه های مسکن یک خانوار شهری (به قیمت ثابت سال ۹۰)، روندی کاملاً معکوس با سایر اجزای هزینه داشته است. به نظر می رسد با توجه به وزن حدود ۳۰ درصدی این قلم در هزینه های خانوار، در مجموع مانع از منفی تر شدن رقم کل خواهد شد.

در هزینه های خانوار مندرج در بودجه خانوار، رقم هزینه های مسکن شامل اجاره پرداختی توسط خانوارهای اجاره نشین، ارزش اجاره احتسابی خانوارهای مالک مسکن شخصی و سایر موارد نظیر خانه های سازمانی و خانه های رایگان است. سهم ارزش اجاره احتسابی حدود ۷۰ درصد قلم هزینه مسکن است. بر این اساس می توان گفت که تغییرات این بخش عملاً اثری بر سطح رفاه خانوار ندارد. در صورتی که اجاره احتسابی مسکن از اقلام هزینه های مصرفی خانوارهای شهری حذف گردد، نرخ رشد سالانه هزینه های مصرفی به مقدار قابل توجهی کاهش خواهد یافت.^۱

نمودار ۴- رشد هزینه های مصرفی (درصد) و سهم بخش های خصوصی و دولتی از رشد به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

^۱ خاوری نژاد، ابوالفضل، ۱۳۹۳، "ارزیابی وضعیت تولید در اقتصاد کشور (بخش اول)"، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

جدول ۲- رشد هزینه های مصرفی (درصد) و سهم بخش خصوصی و دولتی از آن به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

سال	رشد هزینه های مصرفی	هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی	هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی
۱۳۸۰	۵.۳۲	۴.۷۲	۰.۶
۱۳۸۱	۹.۲۶	۸.۶۲	۰.۶۴
۱۳۸۲	۱.۹۹	۱.۲	۰.۷۹
۱۳۸۳	۸.۷۴	۶.۹۳	۱.۸۱
۱۳۸۴	۷.۵۷	۶.۵۸	۰.۹۹
۱۳۸۵	۷.۹۹	۶.۶۲	۱.۳۸
۱۳۸۶	۸.۵۸	۱۰.۱۶	-۱.۵۸
۱۳۸۷	-۲.۸۹	-۳.۰۵	۰.۱۶
۱۳۸۸	۱.۹۴	۱.۹۲	۰.۰۲
۱۳۸۹	۲.۷۸	۳.۴۵	-۰.۶۷
۱۳۹۰	۲.۹	۳.۴۷	-۰.۵۷
۱۳۹۱	-۲.۵۶	-۱.۴۵	-۱.۱۱
۱۳۹۲	-۰.۶۲	-۰.۸۷	۰.۲۴

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

همانطور که در ابتدای این بخش نیز اشاره شد، علاوه بر هزینه های خانوار، بخش هایی از هزینه مصرفی دولتی نیز مستقیماً در رفاه خانوار نقش دارند (مانند هزینه بهداشت و آموزش). با توجه به اینکه نرخ رشد این هزینه ها در دسترس نیست، اگر نرخ رشد این هزینه ها را معادل نرخ رشد کل هزینه های مصرفی دولتی در نظر بگیریم، تصویر تلفیقی از کاهش هزینه های مصرفی بخش خصوصی و دولتی در سال های ۹۱ و ۹۲ برخلاف آنچه به نظر می رسد بیانگر کاهش رفاه خانوارها است.

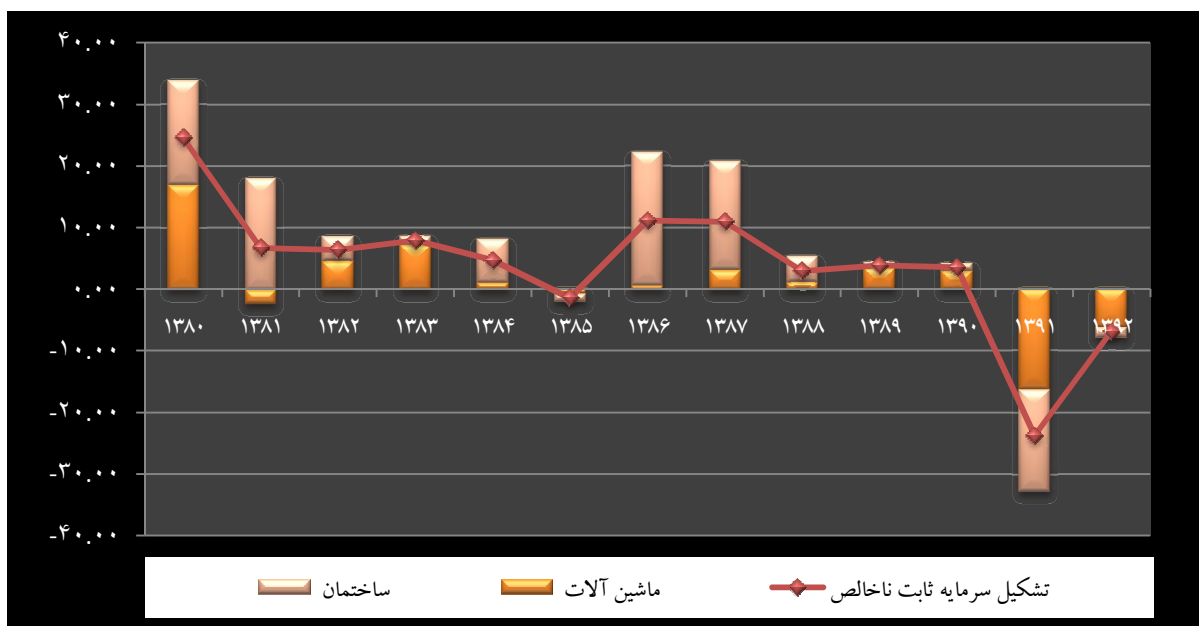
با توجه به جدول ۲، در بازه زمانی مورد مطالعه، سال ۹۱ تنها سالی است که تمامی عوامل (هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی و دولتی) در کاهش ۲٫۵ درصدی هزینه های مصرفی تاثیر منفی داشته اند.

عملکرد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بر حسب ماشین آلات و ساختمان

در نظام محاسبات ملی ایران برآورد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در زمینه ماشین آلات و لوازم کسب و کار و ساختمان صورت می گیرد. نمودار ۵ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و تاثیر هر یک از اجزای آن را نشان می دهد. رشد منفی سرمایه ثابت ناخالص در سال ۱۳۹۲ بیشتر ناشی از سرمایه گذاری منفی در ماشین آلات بوده است؛ به عبارت دیگر، بخشی از تولیدات داخلی و کالاهای سرمایه ای وارداتی که مصرف و یا صادر نشده و به موجودی کالاهای سرمایه ای کشور افزوده شده اند، نسبت به سال ۹۱ کاهش یافته است (۷ درصد کاهش). چنین موضوعی کاهش سرمایه ثابت ناخالص و به همراه آن کاهش تولید ناخالص داخلی را نیز به همراه داشته است.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۵- رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (درصد) و سهم ماشین آلات و ساختمان از رشد به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

سرمایه گذاری در بخش ساختمان بیشترین اثر مثبت بر رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص را با حدود ۲۱,۵ واحد درصد در سال ۸۶ و بیشترین اثر منفی را در سال ۹۱ داشته است.

سرمایه گذاری در ماشین آلات و لوازم کسب و کار نیز بیشترین اثر منفی را در سال ۹۱ و بالاترین اثر مثبت را در سال ۸۰ داشته است.

به طور کلی در اغلب سال های مورد مطالعه، روند رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص با سرمایه گذاری در ساختمان همخوانی دارد، اما در سال ۱۳۹۲، عامل مسلط در رشد سرمایه ثابت ناخالص کاهش سرمایه گذاری در بخش ماشین آلات بوده است.

جدول ۳- رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (درصد) و سهم ماشین آلات و ساختمان از آن به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

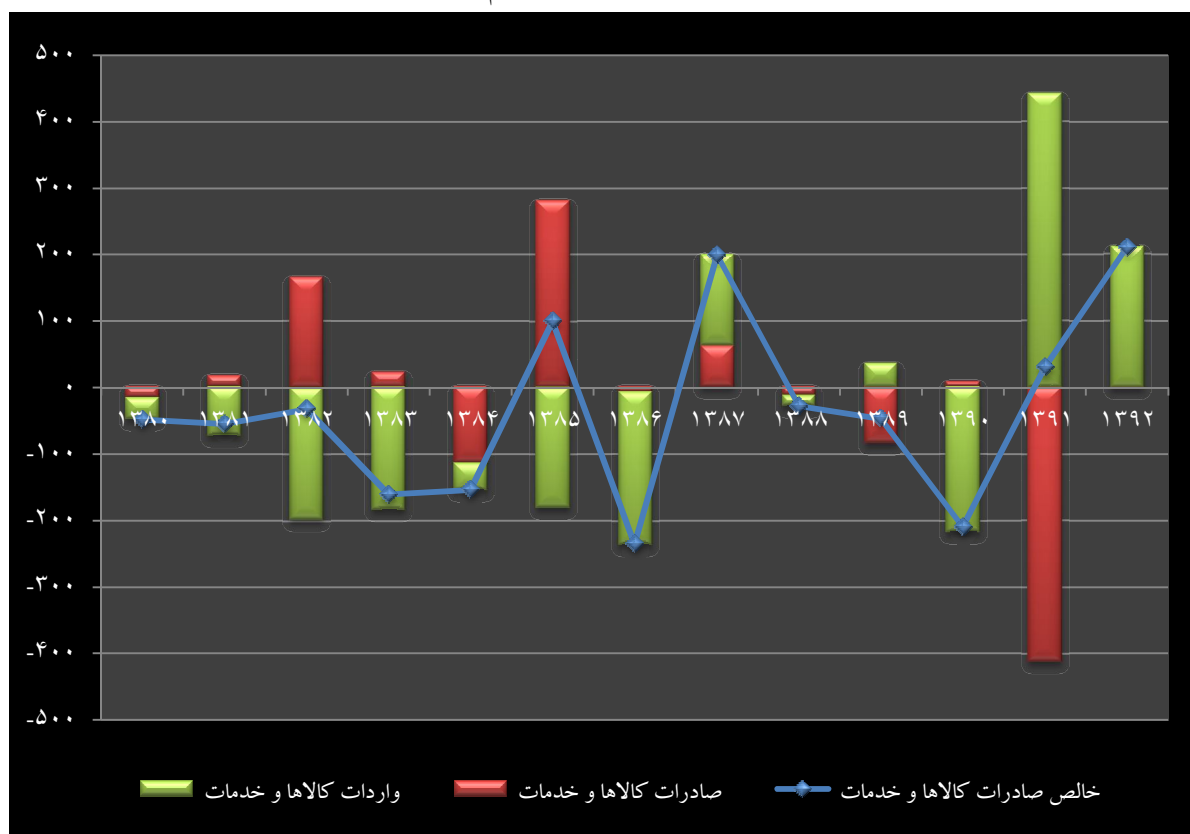
سال	رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	ماشین آلات	ساختمان
۱۳۸۰	۲۴.۶۰	۱۷.۰۲	۱۶.۸۰
۱۳۸۱	۶.۶۸	-۲.۲۹	۱۷.۹۷
۱۳۸۲	۶.۳۷	۴.۶۲	۳.۹۲
۱۳۸۳	۷.۹۰	۷.۲۳	۱.۴۵
۱۳۸۴	۴.۶۵	۱.۲۰	۶.۹۶
۱۳۸۵	-۱.۴۰	-۰.۷۸	-۱.۲۷
۱۳۸۶	۱۱.۱۴	۰.۷۳	۲۱.۴۸
۱۳۸۷	۱۰.۹۸	۳.۲۵	۱۷.۴۷
۱۳۸۸	۲.۹۴	۱.۱۳	۴.۲۴
۱۳۸۹	۳.۸۵	۳.۴۱	۱.۰۲
۱۳۹۰	۳.۵۱	۲.۹۳	۱.۳۱
۱۳۹۱	-۲۳.۸۰	-۱۶.۳۰	-۱۶.۴۱
۱۳۹۲	-۶.۸۶	-۶.۱۹	-۱.۷۲

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

عملکرد خالص صادرات کالا و خدمات

رشد خالص صادرات کالا و خدمات طی سال های ۸۰-۹۲ دارای روند نوسانی بوده است. مطابق نمودار ۴، بالاترین نرخ رشد (۲۱۰,۹۱) در سال ۹۲ و پایین نرخ رشد (۲۳۵,۶۹-) در سال ۸۶ مشاهده می شود. با توجه به نمودار ۶، اگرچه صادرات کالا و خدمات از سال ۹۱، سهمی منفی در رشد خالص صادرات دارد، اما از آثار منفی آن در سال ۹۲ به نحو قابل توجهی کاسته شده؛ به طوری سهم منفی ۴۱۲ واحد درصدی آن در سال ۹۱ به منفی ۰,۴ واحد درصد در سال ۹۲ تبدیل شده است. کاهش سهم منفی صادرات کالا و خدمات در سال ۹۲ منجر به رشد فزاینده خالص صادرات شده است. همانطور که در جدول ۴ مشاهده می شود، واردات در اغلب سال ها عامل مسلط در رشد خالص صادرات کالا و خدمات محسوب می شود و روند رشد خالص صادرات با افزایش و یا کاهش آن هماهنگی دارد.

نمودار ۶- رشد خالص صادرات کالا و خدمات (درصد) و سهم هر یک از اجزا از رشد به واحد درصد

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

جدول ۴- رشد خالص صادرات کالا و خدمات (درصد) و سهم هر یک از اجزا از رشد به واحد درصد

سال	رشد خالص صادرات کالا و خدمات	سهم صادرات	سهم منفی واردات
۱۳۸۰	-۴۸.۴	-۱۶.۵	-۳۱.۹
۱۳۸۱	-۵۵.۲۱	۱۶.۳۷	-۷۱.۵۷
۱۳۸۲	-۳۲.۵۶	۱۶۵.۲۴	-۱۹۷.۸
۱۳۸۳	-۱۶۱.۰۸	۲۲.۵۷	-۱۸۳.۶۴
۱۳۸۴	-۱۵۳.۹۲	-۱۱۳.۴۴	-۴۰.۴۸
۱۳۸۵	۹۹.۲۷	۲۸۰.۰۷	-۱۸۰.۸
۱۳۸۶	-۲۳۵.۶۹	-۷.۳۳	-۲۲۸.۳۶
۱۳۸۷	۱۹۹.۲۴	۶۲.۴	۱۳۶.۸۴
۱۳۸۸	-۲۸.۱۱	-۱۲.۵۳	-۱۵.۵۸
۱۳۸۹	-۴۶.۶۶	-۸۲.۶۷	۳۶.۰۱
۱۳۹۰	-۲۱۰.۱	۷.۶۸	-۲۱۷.۷۸
۱۳۹۱	۲۹.۹۵	-۴۱۱.۷	۴۴۱.۶۵
۱۳۹۲	۲۱۰.۹۱	-۰.۴۷۹	۲۱۱.۳۹

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

یکی از مهم ترین مواردی که در خصوص خالص صادرات کالا و خدمات قابل طرح است، مربوط به بخش خدمات می باشد. علی رغم اینکه این بخش در سال ۹۲، بالاترین اثر مثبت (سهم ۳,۵ واحد درصدی) در رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه داشته است، اما بر اساس آمارهای موجود در تراز پرداخت های بانک مرکزی، خالص حساب خدمات رقمی منفی می باشد. منفی بودن خالص حساب خدمات طی سال های ۸۳-۹۲ با وجود سهم بالای این بخش در تولید ناخالص داخلی می تواند بیانگر عملکرد ضعیف بخش خدمات در حوزه صادرات باشد. رقم مربوط به حساب خدمات در سال ۱۳۹۲ معادل منفی ۶۶۹۱ میلیون دلار می باشد.

با توجه به اهمیت اثرات صادرات نفتی و غیر نفتی بر صادرات کالا، سهم هر یک از آنها در رشد صادرات در نمودار ۷ نشان داده شده است. همانطور که در این نمودار و جدول ۵ مشاهده می شود، بخش نفت عامل مسلط بر رشد صادرات در تمامی سال های مورد مطالعه می باشد. روند نرخ رشد صادرات کالا طی سال های ۹۲-۸۴ همواره با سهم بخش نفت از رشد صادرات هماهنگ بوده است. به طوری که کاهش صادرات نفتی در سال ۹۱، منجر به منفی شدن رشد صادرات کالا پس از دو سال رشد مثبت شده است. در میان سال های مورد مطالعه، سال ۹۲ تنها سالی است که هم بخش نفت و هم بخش غیر نفتی اثر منفی بر رشد صادرات کالا داشته اند.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۷- رشد صادرات کالا (فوب) و سهم بخش های نفتی و غیر نفتی از رشد به واحد درصد

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

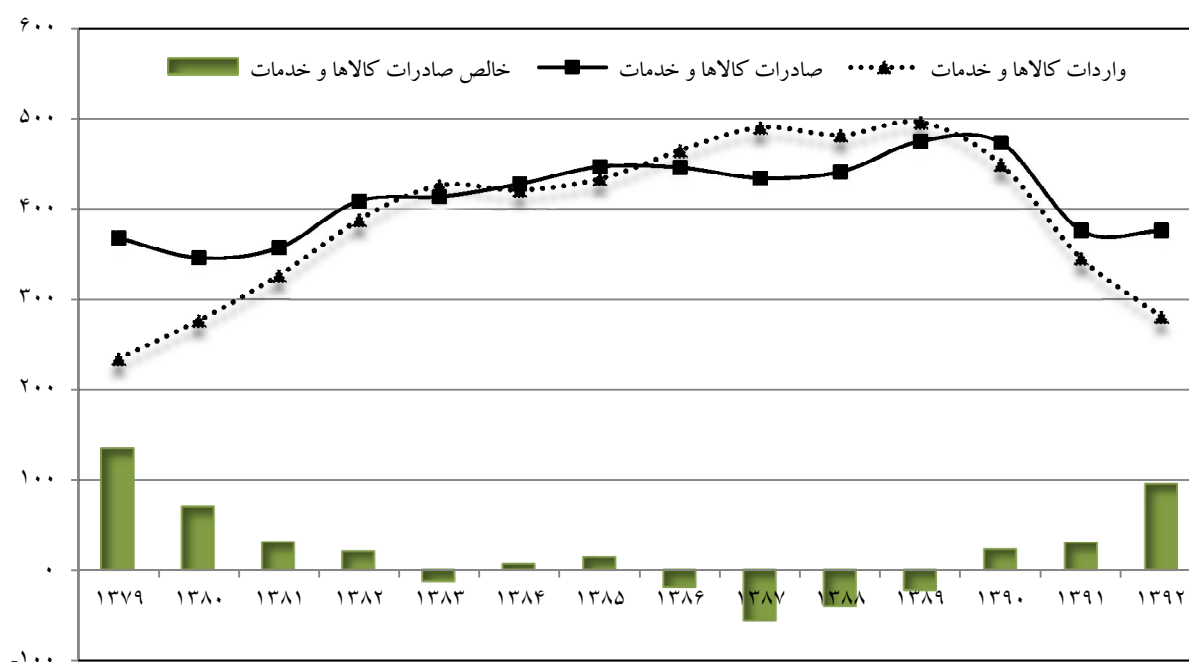
جدول ۵- رشد صادرات کالا (فوب) - درصد و سهم بخش های نفتی و غیر نفتی از رشد به واحد درصد

سال	رشد صادرات کالا (فوب)	نفتی	غیر نفتی
۱۳۸۴	۰.۴۷	۰.۴۲	۰.۰۵
۱۳۸۵	۰.۱۸	۰.۱۴	۰.۰۴
۱۳۸۶	۰.۲۸	۰.۲۶	۰.۰۲۱
۱۳۸۷	۰.۰۴	۰.۲۱۶	۰.۰۱۵
۱۳۸۸	-۰.۱۳	-۰.۱۶	۰.۰۴
۱۳۸۹	۰.۲۸	۰.۲۳	۰.۰۵
۱۳۹۰	۰.۲۹	۰.۲۵	۰.۰۴
۱۳۹۱	-۰.۳۳	-۰.۳۵	۰.۲۲۳
۱۳۹۲	-۵.۱۲	-۳.۴۱	-۱.۷۱

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

مقایسه عملکرد صادرات و واردات کالا و خدمات از سال ۷۹ تا کنون بیانگر چهار بار جابه جایی در فزونی صادرات بر واردات است. بدین معنی که تا سال ۸۳، صادرات کالا و خدمات بیش از واردات آن بوده است. پس از آن برای مدت نسبتاً کوتاهی در سال ۸۳ این رویه تغییر می کند و تراز بازرگانی کالا و خدمات منفی می شود. در سال ۸۶ مجدداً واردات این گروه بر صادرات پیشی می گیرد تا اینکه در سال ۹۰ پس از چند سال متوالی تراز بازرگانی کالا و خدمات مثبت می شود. در نمودار ۸، روند صادرات کالا و خدمات و تراز بازرگانی آنها طی سال های ۷۹-۹۲ نشان داده شده است.

نمودار ۶- خالص صادرات کالا و خدمات (هزار میلیارد ریال)

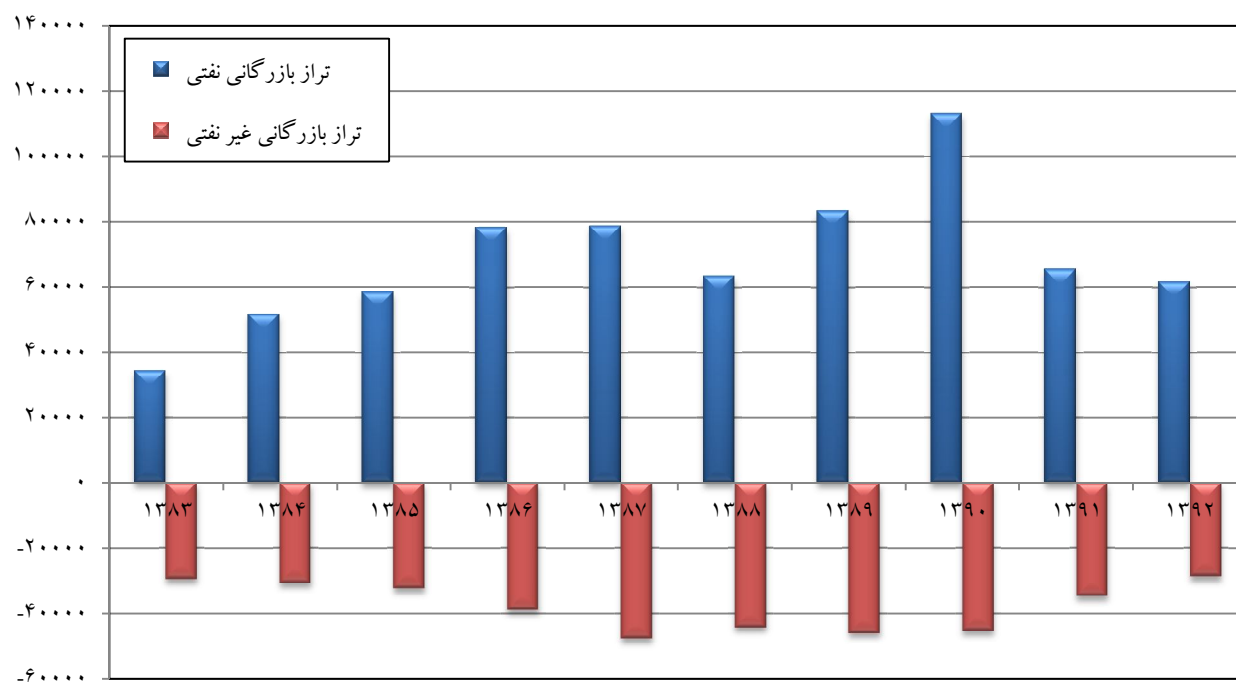

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا- حساب های ملی و نماگر ۷۲

مثبت شدن تراز بازرگانی کالا و خدمات در سال ۹۰ لزوماً بیانگر بهبود وضعیت تراز تجاری کشور نخواهد بود. با توجه به اینکه خالص حساب خدمات از سال تا کنون منفی بوده است، مثبت شدن خالص صادرات کالا و خدمات در سال ۹۰ به معنای مثبت بودن تراز بازرگانی کالا در سال مزبور می باشد، اما آنچه باید مورد توجه قرار گیرد، احتساب کالاها و محصولات نفتی در این تراز است، لذا در نمودار ۷ تراز بازرگانی کشور به تفکیک محصولات نفتی و غیر نفتی نشان داده شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۷- تراز بازرگانی نفتی و غیر نفتی طی سال های ۹۲-۸۳ (میلیون دلار)

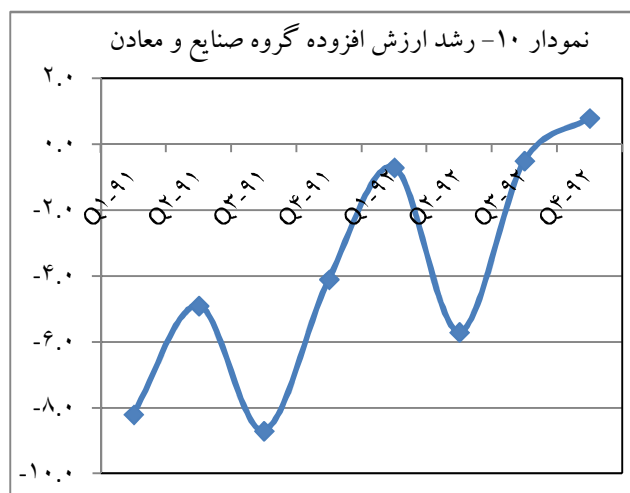
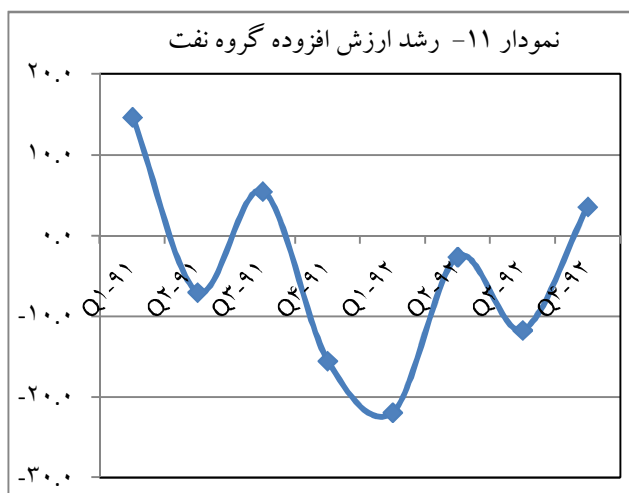
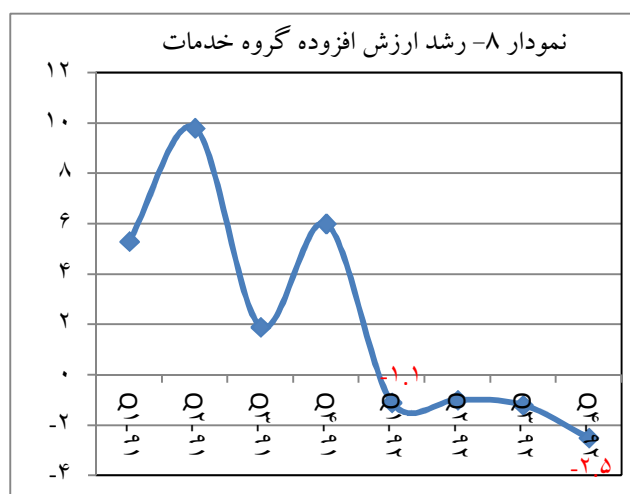
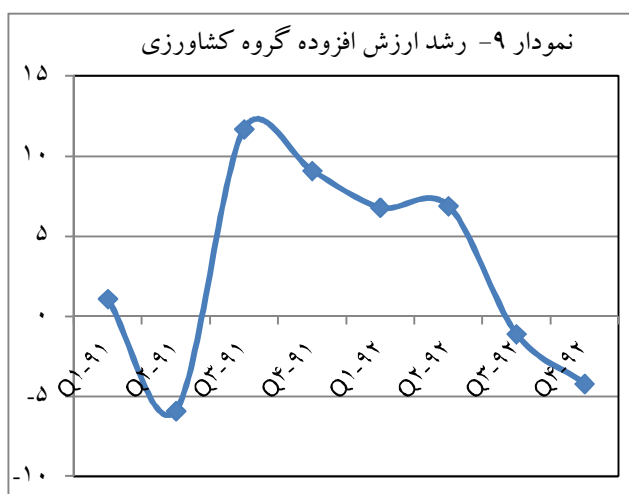
منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا- تراز پرداخت ها

با توجه به نمودار ۷، تراز بازرگانی نفتی ایران طی سال های ۹۲-۸۳ همواره مثبت و تراز بازرگانی غیر نفتی منفی بوده است. همان طور که در نمودار فوق مشاهده می شود، تراز نفتی در سال ۹۰ به لحاظ علامت مثبت و از نظر اندازه بسیار بزرگتر از تراز غیر نفتی می باشد. بنابراین، آنچه موجب مثبت شدن خالص صادرات کالا و خدمات در سال ۹۰ و خروج از تراز منفی چهار ساله در نمودار ۶ شده است، بخش نفتی کشور بوده می باشد.

عمکرد تولید ناخالص داخلی بر حسب فعالیت های اقتصادی

در میان چهار فعالیت اصلی اقتصاد، تنها ارزش افزوده بخش های خدمات و کشاورزی در زمستان ۹۲ دارای رشد مثبت بوده اند. با توجه به نمودارهای زیر، گروه صنعت و معدن توانسته است پس از ۷ فصل رشد متوالی منفی، در زمستان ۹۲، رشد ۰٫۸ درصدی را نسبت به فصل قبل از آن تجربه نماید.

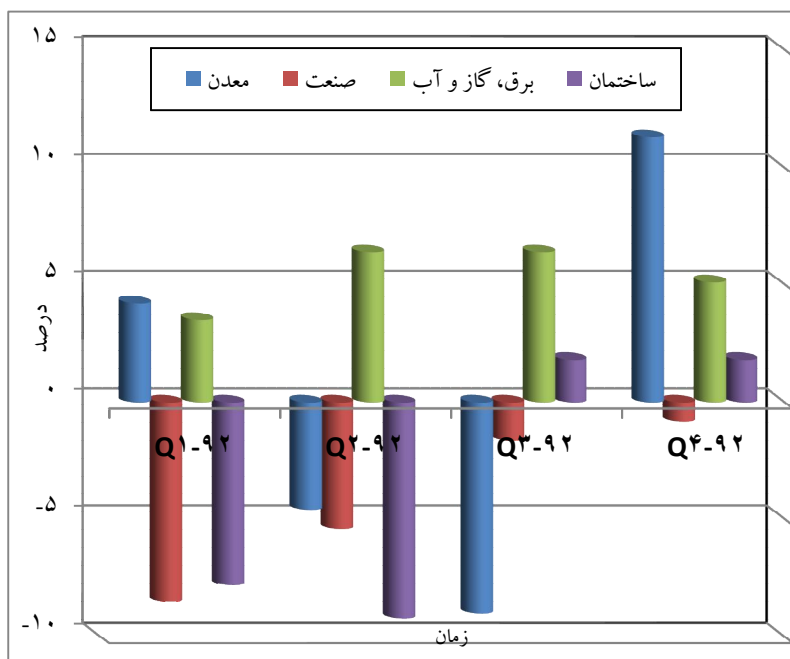
در میان این چهار گروه، بخش خدمات تنها گروهی بوده که در تمامی فصول سال ۹۱ رشد مثبت داشته است. در مقابل، رشد ارزش افزوده این بخش طی تمامی فصول سال ۹۲، منفی می باشد. به طوری که در زمستان ۹۲، پایین ترین رشد بعد از گروه کشاورزی، متعلق به این بخش است. رشد فصلی ارزش افزوده بخش نفت نیز از اواخر پاییز ۹۱ تا اوایل زمستان ۹۲ منفی بوده است. این نرخ سرانجام در فصل پایانی ۹۲ پس از دوره ای نسبتاً طولانی مثبت می شود. همانطور که در نمودار ۱۱ مشاهده می شود، رشد ارزش افزوده بخش نفت در فصل پایانی سال ۹۲ تقریباً مشابه رشد این بخش در اواسط پاییز ۹۱ شده است. روند افزایشی تولید و صادرات میعانات گازی در فصل های پایانی سال ۹۲ می تواند یکی از دلایل خروج این بخش از رشد منفی طولانی مدت آن محسوب شود.

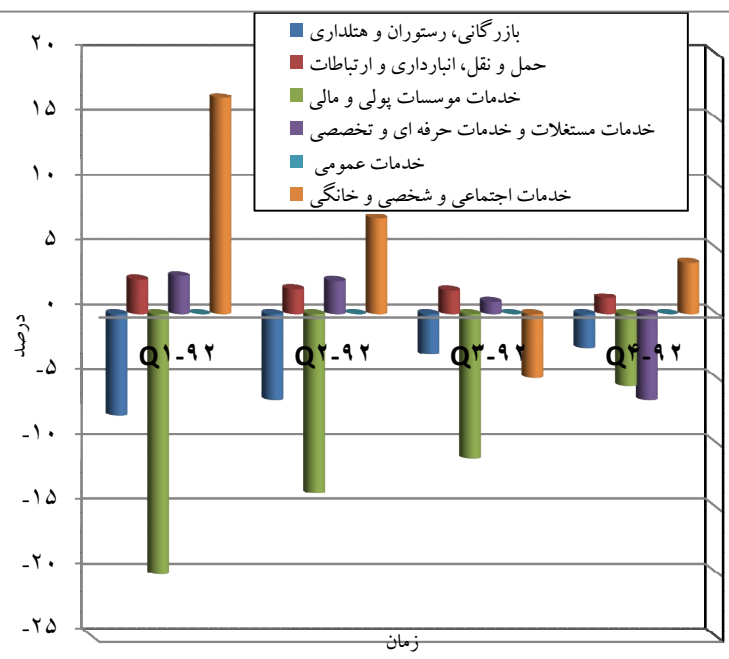
همانطور که در قسمت قبلی نیز اشاره شد، گروه صنعت و معدن پس از ماه های طولانی در زمستان ۹۲ دارای رشد مثبت بوده است. بیشترین رشد ارزش افزوده در این گروه طی این فصل، متعلق به بخش معدن می باشد. رشد فزاینده این بخش به گونه ای بوده است که توانسته کاهش رشد مثبت بخش برق، گاز و آب را نیز جبران نماید. لازم به ذکر است که در زمستان ۹۲ از رشد منفی بخش صنعت نیز کاسته شده است. نگاهی به نمودار ۱۳ نشان می دهد که بخش ساختمان نیز در دو فصل پایانی سال ۹۲ بر خلاف فصل های بهار و تابستان، رشد مثبت را تجربه کرده است. به طور کلی، فصل زمستان در سال ۹۲ تنها فصلی است که اغلب بخش ها در گروه صنعت و معدن رشد مثبت داشته اند.

گروه خدمات در تمامی فصول سال ۹۲ دارای رشد ارزش افزوده منفی بوده است. در فصل زمستان بر سرعت کاهش آن افزوده شده، به طوری که مطابق نمودار ۶، رشد ارزش افزوده این گروه از ۱,۱- درصد در بهار ۹۲ به ۲,۵- در زمستان ۹۲ کاهش یافته است. یکی از مهم ترین دلایل کاهش قابل توجه ارزش افزوده این بخش در فصل پایانی سال ۹۲، منفی شدن رشد فصلی ارزش افزوده بخش خدمات مستغلات و خدمات حرفه ای و تخصصی بر خلاف سه فصل ابتدایی سال ۹۲ بوده است. این موضوع می تواند از یک جهت مربوط به افزایش شدت رکود ایجاد شده در بخش مسکن و به تبع آن کاهش ارزش تولید خدمات دلالت مستغلات به دلیل کاهش هزینه های دلالتی پرداخت شده توسط خانوارها باشد. از طرف دیگر می توان این موضوع را ناشی از کاهش تقاضای فصلی خدمات مستغلات در فصل زمستان دانست.

نمودار ۱۳- رشد ارزش افزوده گروه صنعت و معدن

نمودار ۱۲- رشد ارزش افزوده گروه خدمات

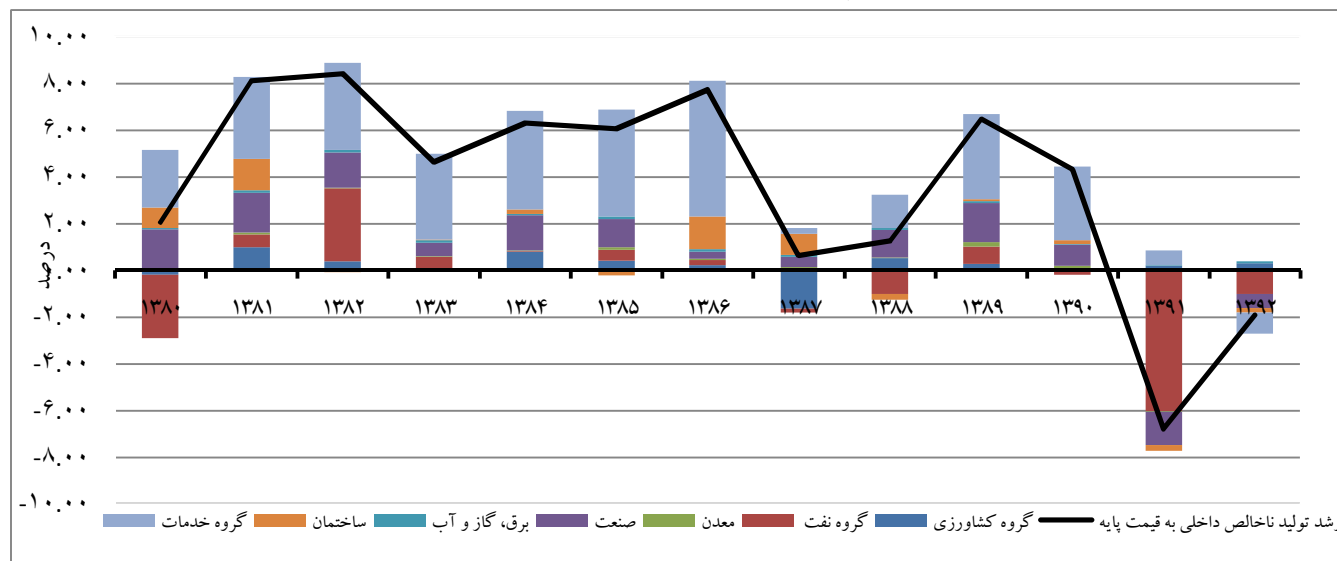
منبع: بانک مرکزی ج.ا.

سهم ارزش افزوده فعالیت های اقتصادی از رشد تولید ناخالص داخلی

سهم ارزش افزوده هر یک از فعالیت های اقتصادی در رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه طی سال های ۹۲-۸۰ در نمودار ۵ نشان داده شده است. بر اساس این نمودار، گروه نفت، خدمات و صنعت به ترتیب با ۱-، ۰٫۹- و ۰٫۶- واحد درصد سهم از رشد اقتصادی، بیشترین سهم را در کاهش تولید ناخالص داخلی (به قیمت های ثابت ۱۳۸۳) در سال ۱۳۹۲ داشته اند. همانطور که مشاهده می شود، سهم بخش صنعت در کاهش رشد اقتصادی بعد از نفت بیش از سایر بخش ها بوده است. سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی طی تمامی سال های مورد مطالعه به استثنای سال های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ مثبت می باشد. این امر می تواند از کمبود مواد اولیه صنعت به سبب افزایش تحریم های بین المللی در سال ۹۱ و کمبود نقدینگی این بخش حاصل شده باشد. همانطور که در نمودار ۱۴ مشاهده می شود، در اغلب سال های دهه ۸۰ بیش از نیمی از رشد اقتصادی به دلیل رشد گروه خدمات بوده، به طوری که سهم این گروه از رشد اقتصادی ۴٫۳ درصدی سال ۹۰، معادل ۳٫۱۶ واحد درصد بوده است، لذا می توان گفت در اغلب سال های دهه ۸۰، عامل مسلط در رشد تولید ناخالص داخلی مربوط به ارزش افزوده گروه خدمات می باشد.

با توجه به جدول ۱۴، عامل مسلط در رشد تولید ناخالص داخلی سال ۹۱ و ۹۲ برخلاف سال های دهه ۸۰، گروه نفت است که به نظر می رسد تاثیر قابل ملاحظه ای در کاهش رشد اقتصادی این سال داشته است. به استثنای ارزش افزوده گروه کشاورزی، سایر فعالیت های اقتصادی سال ۹۲ در راستای کاهش نرخ رشد اقتصادی بوده اند. البته در سال ۹۲، اثر منفی برخی گروه ها مانند نفت و صنعت نسبت به سال ۹۱ تا حدودی کاسته شده است. ارزش افزوده تمامی بخش ها در سال های ۸۱، ۸۳، ۸۴، ۸۶ و ۸۹ بر افزایش تولید ناخالص داخلی اثر مثبت داشته اند.

نمودار ۱۴- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه و سهم ارزش افزوده از رشد بر حسب فعالیت های اقتصادی به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

جدول ۵- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه و سهم ارزش افزوده از رشد فعالیت های اقتصادی به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

سال	رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	گروه کشاورزی	گروه نفت	معدن	صنعت	برق، گاز و آب	ساختمان	گروه خدمات
۱۳۸۰	۲۰۵	-۰.۱۷	-۲.۷۲	۰.۰۹	۱.۶۸	۰.۰۳	۰.۸۹	۲.۴۷
۱۳۸۱	۸.۱۲	۱	۰.۵۴	۰.۰۷	۱.۷۲	۰.۱۱	۱.۳۴	۳.۵۱
۱۳۸۲	۸.۴۲	۰.۳۸	۳.۱۲	۰.۰۴	۱.۵	۰.۱۳	-۰.۰۸	۳.۷۲
۱۳۸۳	۴.۶۴	۰.۰۲	۰.۵۴	۰.۰۳	۰.۶	۰.۱۱	۰.۰۲	۳.۶۷
۱۳۸۴	۶.۳۲	۰.۸۱	۰.۰۱	۰.۰۳	۱.۵۲	۰.۰۵	۰.۱۹	۴.۲۳
۱۳۸۵	۶.۰۷	۰.۴۲	۰.۴۶	۰.۱۲	۱.۱۹	۰.۱۳	-۰.۲۲	۴.۵۵
۱۳۸۶	۷.۷۴	۰.۲۲	۰.۲۳	۰.۰۷	۰.۳	۰.۱۱	۱.۳۹	۵.۸
۱۳۸۷	۰.۶۴	-۱.۶۵	-۰.۱۶	۰.۱۴	۰.۴۵	۰.۰۸	۰.۹	۰.۲۳
۱۳۸۸	۱.۲۷	۰.۵۳	-۱.۰۱	۰.۰۱	۱.۲	۰.۰۷	-۰.۲۴	۱.۴۳
۱۳۸۹	۶.۴۸	۰.۲۹	۰.۷۴	۰.۱۹	۱.۶۶	۰.۰۸	۰.۰۸	۳.۶۴
۱۳۹۰	۴.۳	-۰.۰۱	-۰.۱۷	۰.۱۹	۰.۹۲	۰.۰۰	۰.۱۸	۳.۱۶
۱۳۹۱	-۶.۷۸	۰.۲۱	-۶.۰۳	-۰.۰۳	-۱.۴۱	۰.۰۲	-۰.۲۵	۰.۶۲
۱۳۹۲	-۱.۹	۰.۳	-۱	۰	-۰.۶	۰.۱	-۰.۲	-۰.۹

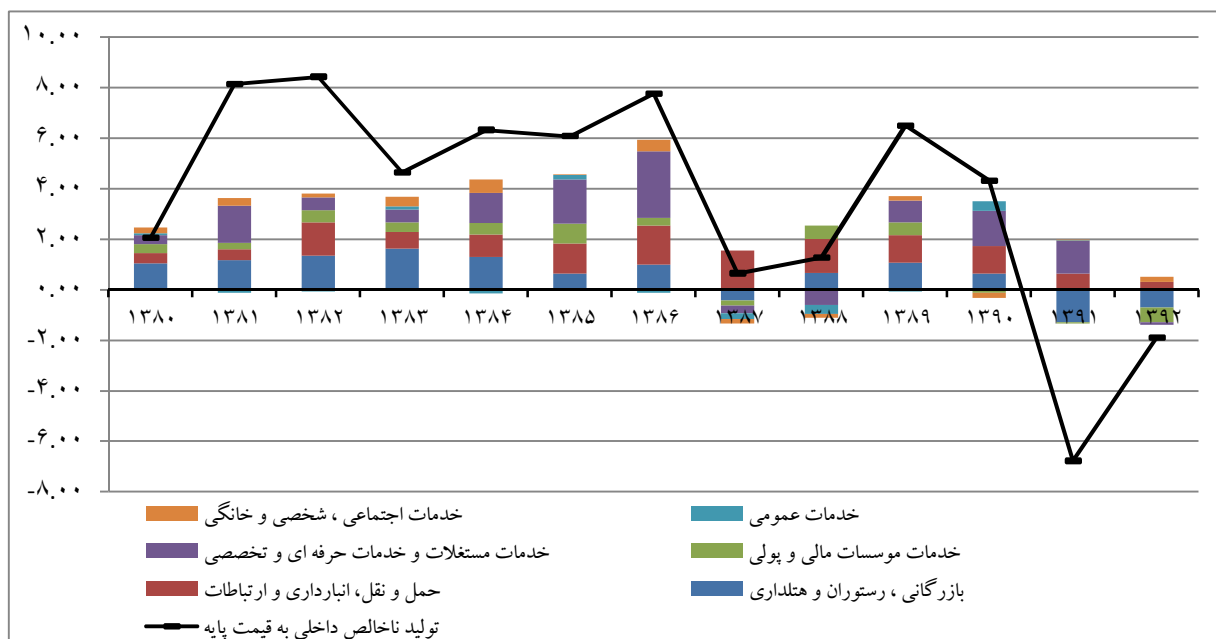
منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

با توجه به سهم بالای بخش خدمات در رشد مثبت تولید ناخالص داخلی (به استثنای سال ۹۲)، پرداختن به اجزای تشکیل دهنده این بخش ضروری به نظر می رسد.

سهم ارزش افزوده هر یک از زیربخش های گروه خدمات از رشد تولید ناخالص داخلی در نمودار و جدول ۶ نشان داده شده است. با توجه به این نمودار، از سال ۸۴ به بعد، رشد تولید ناخالص داخلی با سهم بخش بازرگانی، رستوران و هتلداری از این رشد در یک راستا حرکت کرده اند. با عبارتی با افزایش سهم این بخش، تولید ناخالص داخلی نیز افزایش یافته یا از رشد منفی آن کاسته شده است. این موضوع نشان دهنده اهمیت بالای بخش بازرگانی، رستوران و هتلداری است. نگاهی به جدول ۱۵ نیز صحت آن را تایید می کند. همانطور که در جدول مشاهده می شود، این گروه در اغلب سال های مورد نظر عامل مسلط در رشد تولید ناخالص داخلی نسبت به سایر بخش ها به شمار می رود.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۱۵- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه و سهم ارزش افزوده اجزای گروه خدمات از رشد به واحد درصد (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

جدول ۶- رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه و سهم هر یک از اجزای خدمات از آن (به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۳)

رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	بازرگانی، رستوران و هتلداری	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	خدمات موسسات مالی و پولی	خدمات مستغلات و خدمات حرفه ای و تخصصی	خدمات عمومی	خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی
۱۳۸۰	۲.۰۵	۱.۰۵	۰.۴	۰.۳۶	۰.۳۵	۰.۲۵
۱۳۸۱	۸.۱۲	۱.۱۶	۰.۴۶	۰.۲۶	۱.۴۸	۰.۳۳
۱۳۸۲	۸.۴۲	۱.۳۶	۱.۳۰	۰.۴۹	۰.۴۹	۰.۱۵
۱۳۸۳	۴.۶۴	۱.۶۳	۰.۶۵	۰.۳۷	۰.۵۱	۰.۳۸
۱۳۸۴	۶.۳۲	۱.۲۹	۰.۸۸	۰.۴۸	۱.۱۸	۰.۵۴
۱۳۸۵	۶.۰۷	۰.۶۴	۱.۱۹	۰.۷۹	۱.۷۴	۰.۰۱
۱۳۸۶	۷.۷۴	۰.۹۸	۱.۵۵	۰.۳۳	۲.۶۲	۰.۴۶
۱۳۸۷	۰.۶۴	-۰.۴۲	۱.۵۶	-۰.۲۲	-۰.۳۰	-۰.۱۶
۱۳۸۸	۱.۲۷	۰.۶۶	۱.۳۵	۰.۵۴	-۰.۶۲	-۰.۱۶
۱۳۸۹	۶.۴۸	۱.۰۷۳	۱.۰۷۴	۰.۵۲	۰.۸۶	۰.۱۷
۱۳۹۰	۴.۳	۰.۶۴	۱.۰۸	-۰.۱۳	۱.۴۱	-۰.۲۰
۱۳۹۱	-۶.۷۸	-۱.۲۸	۰.۶۵	-۰.۰۷	۱.۲۷	۰.۰۲
۱۳۹۲	-۱.۹	-۰.۷	۰.۳	-۰.۶	-۰.۱	۰.۲

منبع: بانک مرکزی و محاسبات تحقیق

پیوست^۲:

محاسبه تولید ملی از روش هزینه

• هزینه های مصرفی نهائی خانوار

بر اساس پیشنهاد نظام حساب های ملی سال ۱۹۶۸ (SNA) هزینه های مصرفی نهایی خانوارها عبارتست از ارزش خرید کالاهای جدید اعم از بادوام، کم دوام، بی دوام و خدمات در یک دوره حسابداری (معمولاً یک سال) منهای خالص فروش کالاهای دست دوم و فرسوده. این هزینه ها شامل خرید کالاهای غیر قابل تولید مجدد، دارایی های ملموس (به جز زمین) مثل کارهای هنری، عتیقه و کالاهای کلکسیونی و کالاهای مصرفی با دوام مثل مبلمان، رادیو و اتومبیل و نظایر آن نیز می باشد. **اجاره احتسابی منازل مسکونی شخصی نیز در هزینه های مصرفی نهایی خانوارها منظور می گردد.**

در نظام حسابهای ملی، طبقه بندی هزینه های مصرفی نهایی خانوار براساس اهداف هزینه شامل ۸ گروه اصلی ذیل می باشد:

- ۱- خوراک
- ۲- پوشاک و کفش
- ۳- اجاره ناخالص، سوخت و روشنایی
- ۴- مبلمان و اثاثیه منزل
- ۵- هزینه های بهداشت و درمان
- ۶- حمل و نقل و ارتباطات
- ۷- خدمات آموزشی، فرهنگی و تفریحی
- ۸- سایر کالاهای و خدمات

• هزینه های مصرفی موسسات غیر انتفاعی خصوصی در خدمات خانوارها

موسسات غیرانتفاعی خصوصی موسساتی هستند که اکثراً کالاهای و خدمات اجتماعی و اقتصادی خود را بطور رایگان و یا با قیمتی کمتر از هزینه تمام شده در اختیار خانوارها قرار می دهند. این موسسات اغلب توسط بخش خصوصی تامین مالی و کنترل می شوند و دولت نقشی در اداره امور آنها بطور مستقیم ندارد. همچنین فعالیتهای جنبی این موسسات نظیر ایجاد تسهیلات غذایی و آشامیدنی، چاپ و فروش کارت پستال و کتاب (در صورتیکه میزان این فعالیت ها نسبتاً زیاد باشد) مالکیت و اجاره منازل، و تهیه مسکن که بطریق تجاری انجام گیرد، باید در بخش مربوطه (ونه در بخش موسسات غیرانتفاعی) طبقه بندی شود. در اینگونه موارد در صورتیکه دریافت های حاصل از فروش کالاهای و خدمات فعالیت های جانبی موسسات مزبور بطور معمول تمام هزینه تولید آنها را پوشش دهد فعالیت مورد نظر از فعالیت موسسه غیرانتفاعی مجزا گردیده است و در رشته فعالیت های تجاری به حساب آورده می شود.

• هزینه های مصرفی نهایی بخش دولتی

دولت از نظر حساب های ملی، در دو نقش تولید کننده و مصرف کننده ظاهر می شود و مبادلات آن در هر یک از حساب های هزینه ملی و تولید ملی به نحوی انعکاس مستقیم دارد. مهمترین نقش دولت به عنوان تولید کننده، عرضه

^۲ فراداده های حساب های ملی - بانک مرکزی

معاونت بررسی های اقتصادی

خدمات به جامعه می باشد. در انجام این وظیفه، دولت خدماتی را ارائه میدهد که غالباً به منظور فروش نبوده و به صورت رایگان یا کمتر از هزینه تمام شده در اختیار مصرف کنندگان قرار می گیرد.

• اجزاء تشکیل دهنده بخش دولتی

در نظام حساب های ملی (SNA) بخش دولتی شامل وزارتخانه ها، سازمان ها و ارگان های وابسته به آنها اعم از سازمان های مرکزی، ایالتی، منطقه ای، محلی و شهرداری ها است که معمولاً در فعالیت های مربوط به خدمات عمومی، دفاعی، امنیت و نظم عمومی، بهداشت، آموزش و پرورش، خدمات تفریحی و فرهنگی، مسکن، توسعه اقتصادی، اجتماعی و رفاهی دخالت دارند. سازمان تأمین اجتماعی و مؤسسات غیر انتفاعی دولتی که ابزار سیاست های اقتصادی و اجتماعی و رفاهی می باشند، هر چند ممکن است از نظر تأمین منابع مالی وابسته به دولت نباشند، اما در شمول بخش دولتی قرار می گیرند.

• تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص عبارتست از هزینه خریداری (یا ارزش تولید به حساب خود) کالاهای سرمایه ای توسط بخش خصوصی، تولید کنندگان خدمات دولتی و تولید کنندگان خدمات خصوصی غیر انتفاعی در خدمت خانوارها منهای خالص فروش کالاهای سرمایه ای دست دوم و قراضه در طول یک دوره حسابداری (معمولاً یک سال) کالاهای سرمایه ای، کالاهای نهائی وبا دوامی می باشد که در راه تولید کالاها و خدمات جدید بکار برده شده و عمر اقتصادی آن بیش از یکسال است. خرید یا تحصیل کالاهای با دوام غیر مصرفی (باستثنای زمین، ذخایر معادن، قلمستانها و امثال آن) برای مصارف غیر نظامی، طرح های ساختمانی نیمه تمام، هزینه های مربوط به تعمیرات اساسی کالاهای سرمایه ای، اصلاح و عمران زمین های کشاورزی و توسعه مناطق مشجر، احداث باغات و تاکستانها و غیره (مشروط به اینکه زمان بهره برداری از آنها بیش از یکسال باشد) و نیز خرید حیوانات بارکش و شیرده و خرید دام و طیور به منظور تکثیر در حساب تشکیل سرمایه ثابت ناخالص منظور میگردند. هزینه های نقل و انتقال مربوط به خرید و فروش زمین، معدن و نظایر آن در این حساب منظور میشود.

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تفکیک سرمایه گذاری در ساختمان و ماشین آلات و لوازم کسب و کار طبقه بندی می گردد. سرمایه گذاری در ماشین آلات و لوازم کسب و کار، آن قسمت از تولیدات داخلی و واردات کالاهای سرمایه ای را شامل می شود که طی دوره حسابداری مورد مصرف قرار نگرفته، صادر نگردیده و به این ترتیب به موجودی کالاهای سرمایه ای کشور اضافه شده باشد. در هر یک از این زمینه ها نیز اقلام به تفکیک دولتی و خصوصی ارایه میشود. بطور کلی روش محاسبه در کلیه موارد اشاره شده بر اساس هزینه تمام شده سرمایه گذاری) برای خریدار (قرار دارد.

- تشکیل سرمایه در ماشین آلات و لوازم کسب و کار

تشکیل سرمایه در ماشین آلات و لوازم کسب و کار بر اساس روش تولید یا روش جریان کالا برآورد می گردد. براساس این روش تشکیل سرمایه در ماشین آلات و لوازم کسب و کار برابر است با ارزش کالاهای سرمایه ای وارداتی بعلاوه ارزش کالاهای سرمایه ای تولید داخلی منهای ارزش صادرات کالاهای سرمایه ای.

- تشکیل سرمایه خصوصی در ساختمان

معاونت بررسی های اقتصادی

تشکیل سرمایه در ساختمان به تفکیک بخش خصوصی و دولتی و همچنین تشکیل سرمایه توسط بخش خصوصی به صورت مجزا برای مناطق شهری و روستائی برآورد میگردد. سرمایه گذاری ساختمانی توسط بخش خصوصی در مناطق شه ری با استفاده از بررسی های ساختمانی اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی محاسبه شده است. در بررسی های آماری مذکور هزینه های سرمایه گذاری هر سال برای ساختمان های مسکونی و غیر مسکونی و به تفکیک برای تهران، شهرهای بزرگ و شهرهای کوچک برآورد می گردد. هزینه های مربوط به تعمیرات اساسی و تغییرات و اضافات ساختمانی نیز براساس ارقام بودجه خانوارهای مناطق شهری برآورد می گردد. سود سازندگان آن تعداد از ساختمانهای تکمیل شده که به منظور فروش ایجاد گردیده نیز به طور جداگانه براساس آمارگیری نمونه ای محاسبه و در ارقام سرمایه گذاری منظور گردیده است.

- تشکیل سرمایه دولتی در ساختمان

سرمایه گذاری ساختمانی در بخش دولتی به هزینه هایی اطلاق میشود که برای ایجاد اماکن اداری، راه سازی، ایجاد پلها، تونلها، راه آهن، سدها، فرودگاهها، فاضلابها، شبکه آبیاری و خطوط لوله های نفت و گاز، تلگراف، تلفن، برق و نظایر آن صرف شده باشد. هزینه های مربوط به مطالعه، تهیه نقشه، ماکت و سایر محاسبات ساختمانی، تاسیسات آب مشروب شهرها و سایر هزینه های مطالعاتی و تحقیقاتی که منجر به سرمایه گذاری گردد، در ارقام سرمایه گذاری ساختمانهای دولتی منظور میشود.

- صادرات و واردات کالاها و خدمات

صادرات و واردات کالاها و خدمات به کلیه مبادلات کالاها و خدمات تجاری اشخاص حقیقی و حقوقی مقیم یک کش ور با دنیای خارج اطلاق می گردد. کالاها و خدمات تجاری شامل صادرات و واردات مال التجاره، خدمات حمل و نقل، ارتباطات، توریسم، آموزش، بهداشت و سایر خدمات غیرعامل و بیمه می باشد. از نظر حساب های ملی تمام مبادلات کالائی که بین افراد و سازمان های مقیم و غیرمقیم صورت می گیرد باید در لحظه ای که مالکیت کالاهای مورد مبادله از فروشنده به خریدار منتقل میشود در حسابها ثبت گردد. صادرات و واردات کالا بایستی به ارزش مبادله ای کالا در مرز گمرکی کشور و بصورت فوب برآورد شده و در حسابها منظور شود. باتوجه به آنکه در آمار بازرگانی خارج ی اغلب کشورها از جمله ایران، واردات به ارزش سیف ثبت می گردد، لذا واردات کالاها و خدمات نیز به ارزش سیف در خالص صادرات ثبت میشود و از این بابت تعدیلات لازم در صادرات و واردات خدمات حمل و نقل و بیمه به عمل می آید. صادرات شامل کالاهائست که کالا در کشور ساخته شده و یا با استفاده از کالاهای وارداتی مونتاژ شده باشد. همچنین صادرات مجدد کالاها یعنی صدور کالاهای وارداتی که بدون هیچگونه تغییر شکلی از قبیل تمیز کردن، مرتب کردن، بسته بندی کردن و برچسب زدن انجام شده باشد، مشروط بر تغییر مالکیت آن، در صادرات کالایی منظور می شود. واردات کالایی نیز مجموع کالاهایی را شامل میشود که به منظور مصرف یا صدور مجدد به کشور وارده شده باشد

- تغییر در موجودی انبار

تغییر در موجودی انبار معادل است با افزایش یا کاهش ارزش موجودی کالاهای کشور در پایان سال نسبت به ارزش موجودیها در آغاز سال. کالاهای مورد نظر در برآورد تغییر موجودی انبار اعم است از مواد اولیه و ماشین آلات، کالاهای نیمه ساخته و کالاهای ساخته شده. موجودی کالا از نظر پوشش اساساً کلیه کالاهایی را شامل می شود که

معاونت بررسی های اقتصادی

به منظور بازتولید یا فروش مجدد توسط بخشهای اقتصادی خریداری شده باشد. در مورد بخش خدمات عمومی یا تولید کنندگان خدمات دولتی فقط تغییر ارزش موجودی کالاهای استراتژیکی که بمنظور استفاده در موارد اضطراری ذخیره سازی گردیده، در برآورد تغییر موجودی انبار بحساب می آید. همانطور که اشاره شد در زمینه ماشین آلات و مواد اولیه تغییر ارزش موجودی انبار شامل سه گروه کالاها و مواد اولیه، کالاهای در جریان ساخت و کالاهای ساخته شده می باشد.

• اشتباهات آماری

در نظام حساب های ملی ایران مابه التفاوت تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار و مجموع اجزاء هزینه ناخالص داخلی، بصورت پسماند تحت عنوان اشتباهات آماری آورده شده است. اشتباهات آماری با اقلام از قلم افتاده همراه بوده و توامان در جدول هزینه و مخارج نهایی، نشان داده می شود. در غالب کشورها این قلم در ارقام مصرف خصوصی مستتر است زیرا مصرف خصوصی بصورت پسماند در این کشورها محاسبه می شود. لکن در حسابهای ملی ایران با توجه به آمارگیری های بودجه خانوار و استفاده از ارقام بودجه خانوار در برآورد مصرف خصوصی ترجیح داده شد این رقم که ممکن است مربوط با اقلام از قلم افتاده سایر اقلام هزینه باشد بصورت جداگانه ذکر گردد.

تهیه و تنظیم: عاطفه قاسمیان**مرداد ۱۳۹۳**